Починок Ю.

Науковий керівник – доц. Вихор С.Т.

АЛЕГОРІЯ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО «ЛАБІРИНТ СВІТУ ТА РАЙ СЕРЦЯ»: ПЕДАГОГІЧНА ПЛОЩИНА

Здавна актуальними були ті питання, які сповідували вічні, нетлінні ідеали буття. Первинним призначенням літератури та публіцистики був морально-етичний вплив на суспільство. Власне літературне явище – тимчасове, може мати змінні ознаки та характеристики, а публіцистичне філософування – вічне, бо «важливе відшліфовує час, воно як дорогоцінне зерно, як надихаючий первень залишиться, непотрібне – згине» [4, с.85].

Філософія Коменського пропонує розроблену методику наукового розуміння світу, систему переходу від теоретичної до практичної роботи і, навпаки, що дуже важливо для педагога. Загалом філософія Коменського презентує нам два боки свого вчення: літературно-мистецький та педагогічний. Передусім вона підпорядкована головному завданню – педагогіці, в первинному розумінні слова, себто праця і життя вчителів покладені на вівтар виховання учнів.

Для того, щоб змінити світ на краще, потрібне порозуміння, розподіл функцій, повага, любов, багато праці та бажання. Це неможливо одразу осмислити глобально, в межах світу, для початку слід проаналізувати власні вчинки та поведінку. Таке аналітично-синтетичне світобачення формують література та світоглядна публіцистика з їх вартісними зразками, позаяк література, вужче публіцистика, має здатність впливати на народ та переконувати його.

Серед літературних творів Яна Амоса Коменського чільне місце посідає трактат «Лабіринт світу і рай серця» (1623), в якому чеський гуманіст ніби охоплює внутрішнім зором навколишній світ, замислюється над його долею, над життям людей, над сучасним і майбутнім людства. Алегорія закладена вже у саму назву, де світ розуміється як суцільний лабіринт, сповнений перешкод та несподіванок. Рай для серця свого здобуде лише той, хто гідно пройде життєвий лабіринт, не заплямувавши своєї душі. Зображуючи світ довкола, Коменський вдається до алегорії: до міської площі збігаються вулиці, кожна з яких заселена людьми різних професій – ремісниками, воїнами, вченими, священиками, панами та ін. Молодий мандрівник, якого супроводжують інші герої твору, роздумує над своїм майбутнім, шукає свого місця у житті: «після проведеного життя в школі, після розтрати всіх маєтків, після одержання титулу і печатки необхідно, в кінці кінців, запитати, чи навчився чого-небудь» [2, с.120]. Він бачить, що світ є справжнім лабіринтом, в якому люди прикриваються масками, щоб приховати свої справжні думки: «на Базарі всі носять маски на обличчях, однак коли ті люди були на самоті або з подібними до них, тоді вони знімали ті маски з себе і одягали їх знову, як тільки приєднувались до натовпу» [2, с.83]. Людина не живе в натовпі, а лише грає роль себе. У кожному з нас живе маленький всесвіт, але ми не помічаємо цього і розтринькуємо коштовний дар. Важливо не втратити себе, не стати тлом для когось іншого, зберегти свою унікальність. Життя і праця тих, хто живе в цьому лабіринті, сповнені зла, підступності, неправди: люди утискають одні одних, думають про золото, гроші, зиск, мріють про безтурботне життя. «Я підмітив у людей велику охоту до новизни і перемін в одязі, будівлях, мові, ході та інших речах. Я бачив, що деякі нічого не робили і лише тільки переодягались у все нові і нові шати... У праці хапались то за одне, то за друге і все залишали недовершеним, бо були непослідовні...» [2, с.86]. Спостерігав мандрівник й інші картини: бідняки «трудились до поту, до устанку, до безтями, до каліцтва і загибелі, а між тим вони... ледве могли забезпечити собі шматок хліба. Правда, попадались мені і такі, які краще харчувались, але знову - чим легшим, прибутковішим був заробіток, чим менше було праці, тим більше було неправди і різних хитрощів» [2, с.94]. Розчарувавшись у житті, мандрівник мріє покинути такий світ і замкнутися в самому собі.

Автор добре бачить все те, що заважає людям бути щасливими, радісними, добрими. Трактат, у якому гостро, дотепно, реалістично, правдиво критикується існуюче суспільство, переростає в сатиру на оточуючу дійсність. Незважаючи на певну песимістичність висновків, які робить герой твору (і сам автор), не бачачи шляхів, якими можна змінити світ, твір Я.А. Коменського і сьогодні привертає увагу глибокою реалістичністю, правдивістю і точністю

картини суспільного розвитку, барвистістю розповіді, глибоким і щирим гуманізмом. Мова твору багата, яскрава та образна.

Вибір професії у всі часи був одним із найважливіших у житті кожної людини. Ян Амос Коменський у своїй алегорії «Лабіринт світу і рай серця» натякає на те, що людина повинна обрати «таке життя, яке містить у собі найменше клопотів та праці, але дає найбільше вдоволення, спокою та радості» [2, с.76]. Уже з назви стає зрозуміло, що лише праця за покликанням дарує внутрішню гармонію серця і не дозволяє згубитися у лабіринтах життєвих перешкод. Впадають в око ознаки педагога: «з'явився переді мною, швидкий, енергійний та балакучий чоловік, якого ноги, очі та язик були у постійному русі» [2, с.76]. Проте, Я.Коменський наголошує на тому, що потрібно завжди прислухатися до людей, користуватися їхнім життєвим досвідом, аби не наробити помилок. Потрібно відкривати незвідане, «перевіряючи все те, що здається зрозумілим» [2, с.77]. Віднаходимо й основний обов'язок вчителя: «за всім наглядати» [2, с.77]. Поміж рядків прочитуємо місію свою як вічних подорожувальників. Головне: «не дуже задумуйся над речами, інакше сумуватимеш» [2, с.77]. Я.Коменський впорядковує у свій текст базове завдання дидакта – перевіряти факти: «характер речей, які він бачитиме, мусить бути вияснений» [2, с.78]. Вчителя порівнює із тлумачем Королеви світу Мудрості, який вкладає інформацію «в розум усіх людей, яких ти зустрінеш, старих і молодих, шляхетних і простих, нерозумних і вчених» [2, с.78]. Усі ми розпочинаємо подорож, «щоб відшукати надійну й найприємнішу річ у світі та опанувати її» [2, с.78].

Педагог-проповідник мусить знати про ефект рожевих окулярів і ні в якому разі не потрапляти до пастки Омани. Важливим є компонувати як мінімум дві головні життєві «вулиці»: сімейну і вчених професій. Також справжній журналіст мусить, коли треба, вмістити в себе «вулицю» майстрів і ремісників та церковну групу. Адже педагог повинен однаково доступно викладати для всіх. Головне не сплутувати «вулиці», аби не заблукати в собі та в своїх читачах. Доля людська контролює «жеребки» успіху і зважує всім по заслузі. Нам на папірці записано: досліджуй! От ми й повинні виконувати своє основне призначення. Тому, в першу чергу, наше завдання полягає в тому, аби «придивитися ближче до людей, як вони виглядають без отого фальшивого маскування» [2, с.83]. Необхідно бути в постійному пошуку поліпшення людського сприйняття світу та життя в цілому, а головне – показувати суть правдивої мудрості. Я.Коменський закликає до будь-яких житейських негараздів ставитися по-філософськи. Адже, коли вас обиратимуть до подружнього життя, то будьте готові, що розглядатимуть «гаманець і кишеню, вимірюючи і беручи до уваги довжину, ширину, випуклість…» [2, с.88]. А виховувати дітей рекомендує з гумором, бо коли діти підростають одразу дві турботи: «одна – тримати їх при собі кандалами, інша – гнати від себе різкою» [2, с.90]. Проте, ні в якому разі не допускати навіть подумки осквернити чи то дітей своїх, чи то людських. Шліфувати думки можна лише в процесі писання, бо «все те, чого не можна досягти малюванням слів, досягається процесом їхнього складання» [2, с.106]. Головне знати де яке слово вжити і в якому контексті, або, як каже Я.А.Коменський, до кого які окуляри вдягати. Важливо не дозволяти собі устами відкидати зло, а серцем горнутися до нього. Нам необхідно постійно ходити на побачення з панею Фортуною і навчитися вдовольнятися своєю неволею. Назавжди слід закарбувати в своїй пам'яті, що ті, хто були обдаровані великими талантами від Бога, були дуже принижені світом.

Поетично-образна мова твору настільки максимально наближує його до поезії, наскільки це дозволяє прозовий жанр. Наявність у чеській мові особливих словотворів та складних слів, які використовував Я.А.Коменський та особливості форми «Лабіринту світу і раю серця», ускладнюють працю перекладачів та роблять практично неможливими переклади окремих місць твору. Різноманітні ідеологічні теми переплітаються з головною – паломництвом по світу, що в кінці шляху приводить до спочинку у раю серця. Другу частину «Лабіринту світу і раю серця» повністю присвячено внутрішньому переродженню людини, її поверненню до «храму душі» та церкви. Чергування цих тем має на меті показати зв'язок між внутрішнім переродженням та дійсним реформуванням церкви, що базується на основних принципах християнської етики та допоможе знайти вихід з моральної кризи, в якій опинилося суспільство.

Основні філософсько-релігійні погляди Я. А. Коменського висловлені в «Лабіринті світу і раї серця» є зародком його універсальних ідей, які він успішно розвинув у власних наступних пансофічних працях. Розкривається літературний талант чеського педагога, значення виховання в рамках пансофічних ідей, як для розвитку філософії та педагогіки, так і для інших коменіологів, які, завдяки його знахідкам, можуть по-новому інтерпретувати спадщину Я. А. Коменського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брамбора И. Последний период литературной деятельности Яна Амоса Коменского/ И.Брамбора// Советская педагогика. – 1964. – №7. – С.97-105.
2. Коменский Я.А. Лабиринт света и рай сердца/ Я.А.Коменский Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. – Т. 1. – М.: Педагогика, 1982. – С. 74-194.
3. Кортгаазе В. Від Меланхтона до Коменського і Чижевського/ В.Кортгаазе. – Дрогобич-Київ: Коло, 2005. – 380с.
4. Лось Й.Д. Публіцистика й тенденції розвитку світу/ Й.Д. Лось: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації: У 2ч. – Ч.1. – Львів: ПАІС, 2008. – 376с.

Іськів О.

Науковий керівник – доц. Данилевич М.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В СЕРЕДНІХ КЛАСАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Художня література має величезний вплив на розвиток і виховання молодого покоління. Своїми образами вона впливає на розум і почуття людини, розширює її знання про життя суспільства на різних історичних етапах розвитку, відіграє важливу роль у формуванні світогляду, у виробленні характеру тощо.

Особливо цінною з виховного погляду в українській літературі є високоідейна художня творчість Т. Г. Шевченка, його життя і громадсько-політична діяльність, його невмирущі поезії, повісті та щоденник мають величезне пізнавальне значення, бо відображають велетенську боротьбу нашого народу за своє визволення з ярма експлуатації, показують героїчне минуле народу, його мрії про краще майбутнє. Творчість Шевченка є винятково вдячним матеріалом для формування в учнів матеріалістичного світогляду, для виховання їх в дусі безмежної відданості батьківщині.

Творчість Шевченка пройнята палкою, щирою і глибокою любов'ю до батьківщини, до свого народу. Ця любов приводила його до непримиренної боротьби за свободу поневолених мас. У літературній спадщині Шевченка з найбільшою повнотою виявились мрії та прагнення українців, могутність і глибина народної мислі, сила і щирість народних почуттів.

Все ідейно-політичне та естетичне багатство творчості Т. Г. Шевченка повинно дійти до свідомості учнів через красу і щирість його поетичного слова, теплого і ніжного у співчутті до поневолених, гнівного і гострого у ненависті до гнобителів та їх прислужників [14; 54].

Зрозуміло, що все це стане можливим тільки при вивченні літературної спадщини Шевченка на основі принципу наступності. Творчість Т.Г.Шевченка учитель повинен висвітлювати у зв'язку з усією сукупністю конкретно історичних явищ. Вивчення творчості Шевченка доцільно розпочинати з характеристики тієї епохи, коли жив і працював поет.

Творчість Т. Г. Шевченка в середніх класах загальноосвітньої школи вивчається в плані літературного читання, завдання якого полягає в тому, щоб ознайомити учнів з кращими зразками його творчості, навчити їх свідомо сприймати художні твори, їх ідейний зміст і художню цінність. Крім того, на уроках літературного читання учні виробляють уміння правильно і виразно читати, викладати в певній послідовності свої думки, здобувають навики самостійного аналізу, самостійного вивчення літератури. Не можна вивчення визначених програмою для 5-8 класів поезій Шевченка зводити тільки до читання їх, переказування змісту та деяких відомостей з теорії літератури, як це нерідко трапляється в шкільній практиці. Мало